

Во пресрет на новите предизвици

Ова е главната порака на тимот на УНДП во серијата фељтони објавени во „Дневник“, во кои се зборува за глобалното затоплување и климатските промени. Низ единаесет продолженија читателите имаат можност да се запознаат со можностите и предизвиците што ги носат климатските промени, и со кои се соочува светот, но и нашата земја. Со ова последно продолжение ги компилираме основните пораки, и релевантните препораки за земјата, но и за нас како индивидуи.

На глобално ниво, потребен е амбициозен и ефективен договор како основа за глобалната промена што води кон развој на зелената економија. Потребно е најтито да му се помогне на светот, особено на најранливите региони, во адаптацијата кон климатските промени. Но, адаптацијата особено зависи од напорите на локално ниво. Најголемите тешкотии се очекуваат во практичното приспособување на универзалните одлуки и планови кон локалните услови во секој регион. Аналогно, 50% до 80% од емисиите на стакленички гасови се во директна зависност од локалното однесување, одлуки и инвестиции. Нациите, регионите и општините мора да ја предвожат борбата против климатските промени. Локалната администрација треба да ја преземе улогата на лидер во воведувањето иновативни политики и методи за намалување на емисиите на стакленички гасови, и зголемување на отпорноста кон климатските влијанија. Комбиниран и кохерентен процес на планирање, на локално и национално ниво, ќе овозможи справување со предизвиците во севкупниот развоен контекст. Јасно е и сите можеме да се согласиме дека нема да можеме да се справиме со климатските промени изолирано од процесите на социјален и економски развој на земјата!

ДРАСТИЧНИ ПРОМЕНИ ВО ЕКОНОМИТЕ

Според анализите во претходните продолженија, климатските промени нудат можности да се примени поодржлив и зелен развој. За да бидат економскиот раст и развој компатибилни со стабилизацијата на климата и со создавањето одржлива животна средина, потребни се драстични промени во светските економии за намалување на вкупните јаглеродни емисии. Активностите за планирање на националниот развој и инвестициските програми мора да бидат во согласност со потенцијалните влијанија на климатските промени. Замената на употребата на фосилни горива, со еколошки енергетски технологии ќе има позитивни придонеси во иднина, и безбеден одржлив развој за светот под закана на климатските промени. Поимот „зелени работни места“ стана амблем на поодржлива економија и општество. Зелените работни места ги имаат многу сектори на економијата, од снабдување со енергија, до рециклирање, од земјоделство и градежништво до транспорт. Тие ќе придонесат да се намали потрошувачката на енергија, суровини и вода преку високо-ефикасни стратегии, да се намалат емисиите на стакленичките гасови, да се минимизираат или избегнат целосно сите форми на отпад и загадување, да се заштитат и да се обноват екосистемите и биодиверзитетот.

За да се пренасочиме кон економија со ниски емисии на јаглерод и да создадеме зелени бизниси и работни места, треба да преземеме активности кои на краток рок можеби ќе чинат повеќе, но постојат индикации и консензус дека сегашните инвестиции ќе бидат исплатливи за развојот и социјално-економскиот напредок на земјата на долг рок.

Климатските промени се водечкиот предизвик за човековиот развој во 21 век. Неуспехот да се одговори соодветно на овој предизвик ќе резултира со стагнација, а потоа и со уназадување на напорите за намалување на сиромаштијата во светски рамки. Ниедна земја, без разлика дали е богата или сиромашна, нема да остане имуна на влијанието од глобалното затоплување. Потребно е сите заедно да дејствуваме, бидејќи сите ние сме дел од решението за излез од оваа ситуација

Нема сомневање дека климатските промени ќе претставуваат сериозен предизвик за нашиот економски развој, со зголемени трошоци за адаптација и осиромашени природни ресурси во многу сфери. Во 21 век, енергијата, земјоделството, шумарството, и други економски сектори ќе страдаат од предвидените промени на климата во земјата. Ќе биде потребно внимателно планирање и стратешки инвестиции, со цел да се адаптираме на проблемите и да продолжиме со развојот во еден потполн, посув свет, соочен со климатските ограничувања.

ТОВАР ВРЗ ЈАВНОТО ЗДРАВЈЕ

Помеѓу новите предизвици на климатските промени ќе биде и зголемиот товар врз јавното здравје, со оглед на тоа што повисоките температури ќе придонесат тропските и суптропските болести да се шират кон север. Од друга страна, климатските политики за редуцирање на фосилните горива ќе предизвикаат намалување на емисиите на други штетни загадувачи на воздухот, вклучително и јаглеродниот диоксид. На тој начин климатските политики ќе помогнат во подобрувањето на јавното здравје и квалитетот на животната средина на локално ниво.

И шумите ќе страдаат од климатските промени. Со порастот на температурите, зоните во кои во моментот виеат специфични шумски екосистеми, ќе се повлекуваат кон се-

Климатските промени сега се научно утврден факт и клучен предизвик за човековиот развој во 21 век. Она што го правиме во однос на климатските промени сега, ќе има последици што ќе траат и повеќе од еден век. Изборите што ги правиме денес ќе имаат влијание не само врз нашите животи туку и врз животите на нашите деца и внуци. Ги предизвикува луѓето да размислуваат за својот придонес во животните услови на единственото нешто заедничко за сите нас - планетата Земја. Климатските промени претставуваат сериозен предизвик за економскиот развој со можно влијание во сите сфери на општеството. Светот сè уште има време да го смени курсот. Веќе се преземени напори на национално ниво и во оваа серија написи во Скопје ќе ги разгледаме прашањата поврзани со климатските промени, како и активностите што може да ги преземеме и како држава, во рамките на нашите заедници, и како поединци.

Фото: Дарио Јанковиќ

РЕК „Битола“ е енергетското срце на земјата

вер или кон повисоките места. Се претпоставува дека оваа транзиција ќе се случува многу побрзо од способноста на шумите да се адаптираат. Ова ќе резултира со пад на продуктивноста на индустриите базирани на шумите, потенцијален недостиг на дрва за огрев, и опасност за опстанок на загрозените видови кои живеат во шумските подрачја.

Се очекува дека најголемите влијанија од климатските промени во нашата земја ќе бидат почувствувани во сферите на водоснабдувањето, земјоделството и енергетиката. Најголемата последица од климатските промени за нас е проектираното намалување на дождовите и текот на реките, што ќе има влијание врз снабдувањето со вода - од суштинска важност за земјоделството и енергетските сектори. Во земјоделството, температурните промени ќе ги намалат приносите. Намаленото количество на дождови ќе го направи наводнувањето понеопходно, но и потешко одржливо. Модернизацијата на по-

на електраните исто така им е потребна вода за разладување. Претпоставеното редуцирање на расположливоста на водите треба да се земе предвид при планирањето на локациите, големината и изборот на технологии за идните електрани.

Јасно е дека енергетскиот систем ќе биде под негативно влијание како последица на комбинацијата од климатските промени, климатските политики и економијата. Покрај расположливоста на водата, согорувањето на јаглен може да дојде во судир со идните обврски кои произлегуваат од меѓународните договори поврзани со климата, особено откако земјата ќе се приклучи кон Европската унија. Со тоа е можно зголемување на трошоците за користење на јаглен. Во овој контекст, земјата треба да најде начини за зголемена примена на мерките за енергетска ефикасност и обновливите извори на енергија. За адаптација кон климатските промени и намалување на нивното влијание потребно е внимателно планирање и стратешки инвестиции, паралелно со продолжувањето на долгорочниот одржлив раст и развој.

СО НОВИ ЕНЕРГЕТСКИ ПРИСТАПИ

Одржливиот развој на енергетиката како значаен паток за да се подобри пристапот до чисти енергетски услуги, енергетска безбедност, намалување на енергетската сиромаштија и придвижување кон нискоемисиона иднина претставува уште еден неискористен ресурс во земјата. Тековниот систем за греење во општините не обезбедува доволна покриеност на целото подрачје, оставајќи го поголемиот дел на населението во малите урбани и рурални средини да користи дрва за греење. Користењето на дрвата за готвење и греење има многу голем притисок врз нерационалното искористување на шумите. Затоа, јасно е дека енергетската безбедност е важен предизвик за развој во земјата со мали домашни енергетски ресурси. Основниот извор на енергија е јагленот - лигнит, кој придонесува со речиси 70% од вкупното производство на енергија, а се проценува дека неговите резерви се достапни до 2025. Вкупното годишно производство на електрична енергија главно доаѓа од термоелектричните и хидроелектричните центри. Производните капацитети покриваат само 70% од вкупната годишна потрошувачка, што води кон високи трошоци за увоз на електрична енергија. Генерално, трошоците за енергија, сочинуваат голем дел од државата и општинските буџети. Високото ниво на енергија во индустријата (5 пати повисоко од индустријата во Англија или Франција) и загубите во системот придонесуваат за тековниот јаз. Покрај тоа, ние сме една од ретките земји во Европа, каде што струјата се користи за греење. Ова е енергетски неефикасно, економски неповолно и еколошки несакано. Со оглед на зголемената побарувачка за енергија во последните години, постои потреба во најбрз можен рок да се развијат енергетските стратегии за производство и Владата мора да направи напори за промовирање на обновливите извори на енергија. Климатските промени бараат од нас „да направиме поинаков развој“ - да размислуваме надвор од рамката, само што започнавме да го разбираме предизвикот од природата.

(крај)